

ВІДГУК
офіційного опонента
завідувачки кафедри педагогіки, психології,
початкової, дошкільної освіти та управління закладами освіти
Закарпатського угорського інституту імені Ференца Ракоці II,
доктора педагогічних наук, професора БІДИ Олени Анатоліївни
щодо дисертаційного дослідження ШЕНЬ Ліін на тему:
«Професійна підготовка перекладачів
у системі вищої освіти Китайської Народної Республіки»,
подане на здобуття ступеня доктора філософії
за спеціальністю 015 «Професійна освіта (за спеціалізаціями)»
галузь знань 01 «Освіта/Педагогіка»

З метою здійснення експертизи дисертації Шень Ліін нами було проаналізовано її зміст й основні наукові праці дисертантки. Узагальнені результати викладено у наступних положеннях.

Актуальність теми виконаної роботи та зв'язок із відповідними планами галузей науки. Розширення міжнародних контактів України, швидкі глобалізаційні та інтеграційні процеси в нинішньому світі впливають не лише на економічне і політичне життя нашої держави. Вони суттєво визначають тенденції розвитку вітчизняної системи освіти, зокрема, зумовлюють потребу переосмислення і перебудову підготовки майбутніх фахівців. Із збільшенням обсягів міжмовної комунікації в усіх сферах життєдіяльності людини і суспільства зростає роль фахових перекладачів, тому що глобалізація економіки і технологічний розвиток зумовлюють постійне зростання ринку перекладацьких послуг. При цьому важливими є не тільки набуття ними знань іноземних мов, але й оволодіння інформаційними технологіями та спеціальними інструментами перекладача. Питання формування у перекладачів відповідних компетентностей, які у своїй сукупності складуть готовність до виконання професійних завдань, набуває все більшої вагомості.

Процес реформування вищої освіти в Україні вимагає залучення найкращого світового досвіду організації та функціонування результативної системи підготовки перекладачів, використання якого може стати корисним для української вищої школи, зумовити необхідні якісні зміни в навчанні майбутніх фахівців з перекладу. Бурхливий розвиток у Китайській Народній Республіці професії перекладача і відповідної університетської підготовки зумовлює підвищення дослідницького інтересу до вивчення питання у китайських університетах перекладацької освіти.

У цьому контексті дослідження Шень Ліін є актуальним, а його результати прогностичними. На основі цілісного вивчення процесу професійної підготовки перекладачів у системі вищої освіти Китайської Народної Республіки авторка пропонує шляхи розв'язання цієї проблеми відповідно до нових реалій сьогодення, нової парадигми освіти як системи

методологічних принципів, що передбачають змістові й технологічні перетворення. Тому дисертація є вчасною і актуальною, відповідає запитам і потребам сучасної педагогічної науки і практики, соціальному замовленню суспільства.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Тема дисертаційного дослідження є складовою науково-дослідної ініціативної теми кафедри іноземної філології і перекладу Національного університету біоресурсів і природокористування України «Підготовка та реалізація перекладацьких проектів у закладах вищої освіти» (державний реєстраційний номер 0115U003298).

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Представлені у роботі наукові положення та висновки, викладені авторкою, свідчать про цілісність проведеного дослідження, наукову обґрунтованість і достовірність результатів, а також мають теоретичне і практичне значення для цілісного вивчення досвіду підготовки перекладачів в університетах Китайської Народної Республіки та визначити можливості його використання у закладах вищої освіти України.

На високому науковому рівні дисертанткою обґрунтовано вибір теми, визначено мету, завдання, методи дослідження. План роботи логічний і послідовний. Прослідковується чітка структура дисертації, складові якої спрямовані на досягнення поставленої мети. Науковий апарат дослідження, що представлений у роботі, сприяв розробленню алгоритму вирішення досліджуваного завдання.

Для досягнення мети і вирішення поставлених завдань використано комплекс методів дослідження, а саме: *теоретичних*: метод аналізу і синтезу під час вивчення офіційних документів, навчально-методичної документації, науково-педагогічних джерел та статистичних даних, авторефератів, дисертацій тощо; структурно-системний аналіз навчально-методичного забезпечення підготовки майбутніх перекладачів в університетах КНР з метою з'ясування її особливостей; метод зіставлення при порівнянні навчальних планів і програм, різноманітних підходів до вирішення досліджуваного завдання; метод теоретичного узагальнення, який дав змогу сформулювати та конкретизувати висновки, обґрунтувати рекомендації; *емпіричних* – педагогічне спостереження, опитування та анкетування студентів.

Наукові положення, рекомендації та висновки, які розглядаються та обґрунтовуються у роботі, пояснюються з посиланням на джерельну базу, що включає законодавчі документи, наукову і методичну літературу. На перший план виходить активна, самостійна особистість з її інтересами, потребами в самореалізації, кар'єрному зростанні, життєвими планами.

Аналіз дослідження говорить про ретельну роботу дисертантки, це: опрацьована наукова література, чітко сформульовані основні положення та висновки проведеного дослідження, отримані результати, які мають теоретичне і практичне значення. Таким підходом до виконання роботи Шень Ліін зробила вагомий внесок у педагогічну науку.

Свідченням обґрунтованості наукових положень є репрезентативна теоретична база, яку становлять узагальнені результати вивчення 211 найменувань, із них 186 іноземними мовами. Анотації подані українською та англійською мовами. Їх зміст відображає зміст дисертації та висвітлює основні положення і суттєві її аспекти. Основні положення дисертаційного дослідження та його результати презентовано на 4 науково-практичних конференціях.

Найсуттєвіші наукові результати, що містяться в дисертації. Важливість дисертаційного дослідження полягає в запропонованих рішеннях окресленої проблеми – здійснено аналіз розробленості проблеми підготовки перекладачів у Китайській Народній Республіці на основі розгляду праць китайських і зарубіжних дослідників з метою визначення її стану й основних тенденцій; схарактеризовано систему професійної підготовки перекладачів у Китайській Народній Республіці; досліджено змістові й методичні аспекти підготовки перекладачів у китайських університетах та з'ясовано основні програмні вимоги й методи, які використовуються у освітньому процесі; визначено подібності та розбіжності у підготовці перекладачів в університетах Китайської Народної Республіки й інших країн.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що:

– *уперше* визначено особливості професійної підготовки перекладачів в університетах Китайської Народної Республіки: складання студентами кваліфікаційних тестів (ТЕМ-4, ТЕМ-8, PGG, PGN тощо); різноманітність моделей навчання – «2+2», «3+1», «4+0»; триместрова система і наявність у деяких університетах літнього семестру; гармонійне поєднання традицій і сучасних реалій; суттєвий вплив культурологічного аспекту на зміст підготовки перекладачів);

– *уточнено* структуру і зміст освітніх програм бакалаврського і магістерського рівня для підготовки перекладачів у китайських університетах (орієнтування на стандарти СТА (Competences of translator and interpreter), структурування змісту підготовки перекладачів на рівні бакалаврату за двома етапами – базовий і професійний, спеціалізація на рівні магістратури);

– *обґрунтовано* доцільність використання позитивного досвіду китайських університетів у процесі професійної підготовки перекладачів в Україні (регламентування обсягу вокабуляру для оволодіння студентами у межах різних програм навчання,

запровадження обов'язкового єдиного тестування з іноземної мови, урізноманітнення моделей навчання в аспекті комбінування підготовки у вітчизняному й зарубіжному університетах);

– *дістали подальшого розвитку* ідеї оптимізації практичної підготовки перекладачів (семестрова перекладацька практика, різні види практики, короткотермінове й довготермінове стажування).

Значення для науки і практики одержаних авторкою результатів. Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що розроблено рекомендації щодо впровадження у освітній процес підготовки майбутніх перекладачів в українських університетах досвіду китайських закладів вищої освіти.

Достовірність і надійність отриманих результатів забезпечені логікою побудови наукового дослідження, використанням комплексу методів, адекватних його меті, предмету, завданням, аналізом даних.

Упровадження результатів дослідження. Результати дослідження впроваджено в освітній процес Криворізького державного педагогічного університету (довідка № 08-298/3 від 06.06.2023 р.), Національного університету біоресурсів і природокористування України (акт від 21.06.2023 р.), Університету імені Альфреда Нобеля (довідка № 163 від 02.05.2023 р.). Довідки впровадження наведено у додатках.

Рекомендації щодо використання результатів і висновків дисертації. Матеріали дисертації можуть бути використані під час реалізації освітніх програм підготовки перекладачів, для розроблення спецкурсів із зарубіжної педагогіки, підготовки навчальних посібників, методичних рекомендацій тощо.

Оцінка структури та змісту дисертації. Текст дисертаційного дослідження чітко структурований, зв'язний, цілісний, завершений. Кожен наступний розділ чи підрозділ органічно пов'язаний з попереднім і доповнює його. Такий підхід дисертантки сприяв розкриттю теми дослідження, виконанню поставлених завдань, які є конкретні та відповідають поставленій меті дослідження.

Дисертація складається із анотацій, вступу, трьох розділів, висновків до них, загальних висновків, списку використаних джерел (211 найменувань, із них 186 іноземними мовами), додатків. Загальний обсяг роботи становить 182 сторінки. Дисертація містить 5 рисунків та 9 таблиць.

У *вступі* обґрунтовано актуальність теми дослідження, представлено зв'язок роботи з науковими програмами, планами і темами. Чітко сформульовані мета, об'єкт, предмет, методи дослідження, завдання дослідження, які є досить конкретними та відповідають поставленій меті, викладено наукову новизну й практичне значення одержаних результатів; подано відомості про апробацію, впровадження результатів дослідження; представлено інформацію про публікації за темою дисертації, її структуру й обсяг. Чітко виокремлено особистий внесок автора.

У *першому розділі* на основі проведеного аналізу праць китайських і зарубіжних дослідників щодо проблеми підготовки перекладачів у Китайській Народній Республіці констатовано, що окремі аспекти цієї проблеми вивчали здебільшого китайські науковці. Їхні дослідження присвячені історії перекладознавства у китайських університетах, моделям підготовки фахівців з перекладу й диверсифікації цього процесу, різним підходам до навчання перекладу та моделям формування перекладацької компетентності, розробленню освітніх програм для бакалаврів і магістрів, запровадженню теоретичних і практичних курсів для майбутніх перекладачів, змісту і методам викладання усного та письмового перекладу. Незважаючи на тисячолітню історію існування перекладу у Китаї, підготовка майбутніх перекладачів у межах системи вищої освіти країни відбувається тільки протягом останніх 45 років. Заснування магістерських та бакалаврських курсів з письмового та усного перекладу сприяло розвитку та вдосконаленню як перекладацької практики, так і теоретичних досліджень у Китаї. Потреба в кваліфікованих перекладачах для здійснення усного і письмового перекладу зумовлена також стратегією китайського уряду, спрямованою на міжнародний рівень. Особливо стрімко розвивається підготовка професійних усних перекладачів для діяльності у різних прикладних сферах.

Система підготовки майбутніх перекладачів у Китайській Народній Республіці має низку особливостей, які виокремлено дисертанткою. Типовим для китайських університетів є науковий і диверсифікований характер професійних освітніх програм підготовки перекладачів.

Описано умови і процедури вступу на навчання за спеціальністю «перекладач» у китайських університетах.

Система підготовки майбутніх перекладачів у Китаї має організаційні особливості, які розкрито у розділі. Наголошено, що Китай підтримує й заохочує впровадження зарубіжних якісних освітніх ресурсів для китайсько-іноземної спільної освіти. У закладах (проектах) китайсько-іноземної співпраці існують такі моделі навчання: «2+2», «3+1», «4+0», які відображають кількість років навчання у вітчизняному й зарубіжному університеті.

У *другому розділі*, вивчивши питання щодо стандартизації підготовки майбутніх перекладачів у Китаї, зроблено висновок про те, що у Китайській Народній Республіці діють

«Національні стандарти якості навчання іноземних мов і літератур», які вступили у силу у 2018 році. Розгляд нормативних документів дозволив зробити висновок про те, що професійна підготовка перекладачів у Китайській Народній Республіці регулюється державними документами, що проаналізовані у розділі.

На підставі нормативних документів визначено, що чотирирічна освіта бакалавра перекладачів складається з двох етапів: базового (перший та другий курси) та професійного (третій та четвертий курси). Програми навчання перекладу мають однакову структуру на обох етапах, але відрізняються за змістом структурних компонентів, якими є: теорія, переклад, усний переклад, засоби перекладу та культурна грамотність. Виокремлено основні компетентності, необхідні для отримання ступеня магістра з перекладу.

Зроблений дослідницею аналіз навчальних планів китайських університетів засвідчив, що майбутні перекладачі обов'язково вивчають у китайських університетах інформаційні технології. Це підтверджують також нормативні документи. Визначено, основні методи, що використовують у навчанні перекладу викладачі.

У *третьому розділі* визначено подібності й розбіжності у підготовці перекладачів в університетах Китайської Народної Республіки й інших країн. Китайські університети пропонують два типи програм підготовки з перекладу: письмовий та усний переклад, тоді як зарубіжні університети пропонують три типи програм підготовки магістрів перекладу: усний, письмовий та інтегровану спеціальність письмового та усного перекладу. З точки зору цілей навчання, основні цілі навчання в китайських університетах мають здебільшого макрохарактер, в основному слугуючи національному й місцевому економічному та соціальному розвитку і міжнародному обміну, тоді як іноземні університети більше зосереджені на мікрорівні, такому як ринковий попит та розвиток особистості. Підхід закордонних університетів є більш конкретним, адже вони наголошують на необхідності формування й покращення професійних якостей.

Описаний позитивний досвід китайських університетів може бути використаний у процесі професійної підготовки перекладачів в Україні.

Загальні *висновки* структуровані, повністю відповідають сформульованим завданням та змісту самої роботи та впливають з її основних положень, чим доводиться, що мета роботи досягнута і всі поставлені завдання виконано.

Чітко прописано особистий внесок здобувачки.

Отже, після проведення детального аналізу можемо констатувати, що дисертація Шень Ліін за своїм змістом, стилем викладу і розкриттям основних положень, висновками та результатами опрацювання здобутих експериментальних даних є завершеним самостійним дисертаційним дослідженням.

Дискусійні положення та зауваження до змісту дисертації. Позитивно оцінюючи дисертаційне дослідження Шень Ліін, вважаємо за доцільне висловити окремі зауваження та побажання:

1. У дисертації Шень Ліін відзначається спеціалізація майбутніх перекладачів на рівні магістратури. Бажано було б більш детально висвітлити це питання, оскільки йдеться про спрямування студентів на професійну діяльність у певній галузі чи сфері й відповідну орієнтацію їхньої підготовки.

2. Оскільки сформованість soft skills є надзвичайно важливою саме для такої професії як перекладач, доцільно було б висвітлити питання їх формування у студентів китайських університетів більш детально.

3. На наш погляд, варто було б уникнути переобтяження тексту дисертації за рахунок зменшення кількості або скорочення представлених таблиць.

4. Більшому унаочненню представлених у дисертації положень з урахуванням специфіки змістових і методичних аспектів підготовки перекладачів, сприяло б розширення додатків до дисертації.

5. Рекомендуємо оформити результати проробленої роботи у посібнику.

Однак, висловлені зауваження та побажання носять, в основному, дискусійний характер, а тому не мають суттєвого впливу на високу позитивну оцінку рецензованого дисертаційного дослідження. Робота, безсумнівно, містить значні наукові доробки та нові, раніше не захищені наукові положення. Отримані результати є раціональними для вивчення досвіду підготовки перекладачів в університетах Китайської Народної Республіки та визначення можливості його використання у закладах вищої освіти України. Констатуємо і той факт, що загальний обсяг основного тексту дисертації відповідає вимогам до написання наукових досліджень, які подаються на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 015 «Професійна освіта (за спеціалізаціями)» галузі знань 01 «Освіта/Педагогіка».

Порушень академічної доброчесності в дисертації та наукових публікаціях, у яких висвітлені основні наукові результати дисертації, не виявлено.

Повнота висвітлення результатів в опублікованих працях. Основні положення та результати дисертації висвітлено у 9 наукових працях, з яких 3 статті у періодичних наукових виданнях, включених до категорії «А» Переліку наукових фахових видань України та/або у закордонних виданнях, проіндексованих у базах даних Scopus та/або Web of Science Core Collection, стаття у науковому виданні, включеному до Переліку наукових фахових видань України, 4 тези наукових доповідей.

Зміст, обсяг та кількість друкованих праць відповідають вимогам МОН України щодо публікацій основного змісту дисертації на здобуття ступеня доктора філософії і надають авторці право публічного захисту дисертаційного дослідження.

Висновок. На основі вивчення поданої роботи можна дійти висновку, що дисертація на тему: «Професійна підготовка перекладачів у системі вищої освіти Китайської Народної Республіки» є завершеною, самостійно виконаною науковою працею, що має вагомое теоретичне й прикладне значення для розвитку педагогічної науки, заслуговує позитивної оцінки, відповідає вимогам наказу Міністерства освіти і науки України № 40 від 12 січня 2017 року «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» (із змінами, внесеними згідно з наказом Міністерства освіти і науки України № 759 від 31 травня 2019 року) і Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України № 44 від 12 січня 2022 року (із змінами, внесеними згідно з постановами Кабінету Міністрів України № 341 від 21 березня 2022 року, № 502 від 19 травня 2023 року та № 507 від 03 травня 2024 року), а її авторка Шень Ліін заслуговує присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 015 «Професійна освіта (за спеціалізаціями)» галузі знань 01 «Освіта/Педагогіка».

Офіційний опонент завідувач кафедри педагогіки, психології, початкової, дошкільної освіти та управління закладами освіти Закарпатського угорського інституту імені Ференца Ракоці II, доктор педагогічних наук, професор Олена БІДА